

Työ- ja elinkeinoministeriö

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ LAIKSI MERITUULIVOIMASTA TALOUSVYÖHYKKEELLÄ

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt 23.5.2024 lausuntoja luonnokseksi hallituksen esitykseksi laiksi merituulivoimasta talousvyöhykkeellä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki merituulivoimasta talousvyöhykkeellä sekä muutettavaksi Suomen talousvyöhykkeestä annettua lakia ja Energiavirastosta annettua lakia. Maa- ja metsätalousministeriö lausuu asiasta seuraavaa:

Merituulivoima-alueiden valintamenettelyitä olisi hyvä kuvata esityksessä tarkemmin. Tähänastisissa talousvyöhykkeelle haetuissa tutkimus- ja hyödyntämisluvista tuulivoimatoimijat ovat valinneet talousvyöhykkeen osalta heitä kiinnostavat alueet itse. Lakiesityksen mukaan talousvyöhykkeen merituulivoima-alueet valittaisiin valtioneuvoston päätöksellä, jota edeltäisi suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi (ns. SOVA-menettely). Hankekehittäjät valittaisiin Energiaviraston kilpailutuksessa, jossa voittajaksi valittaisiin hinta-laatusuhteeltaan paras tarjous. Näin valittu toimija saisi yksinoikeuden hakea valtioneuvostolta hyödyntämislupaa alueelle.

Maa- ja metsätalousministeriö on huolissaan siitä, onko ympäristövaikutusten arviointi itsessään riittävä tapa sen huomioimiseksi, että merialueilla on aluevesien puolella jo menossa merituulivoimahankkeita, joiden osalta on keskeisen tärkeää varmistua uusia alueita valittaessa siitä, että näiden ulkopuolelle talousvyöhykkeelle sijoitettavat hankkeet eivät varjosta eli syö tuulikapasiteettia valtioneuvoston jo päättämiltä ja aloitetuilta hankkeilta.

Talousvyöhykkeen merituulivoimaa koskevassa lainsäädäntöhankkeessa on valittu kilpailutukseen kokonaan eri malli kuin mikä on käytössä aluevesihankkeilla. Tätä on perusteltu mm. sillä, että aluevesillä käytetty malli ei olisi avoin. On kuitenkin muistettava, että merituulivoiman kehittäminen on Suomessa täysin markkinaehtoista toimintaa ja kuuluu näin myös aluevesien merituulivoimahankkeita hoitavassa Metsähallituksessa sen liiketoimintaan. Kilpailutukset aluevesihankkeissa tehdään tätä taustaa vasten niin avoimesti kuin mahdollista ja valitut kumppanit on hyväksytty ja hyväksytään tulevaisuudessa kilpailutuksissa valtioneuvostossa. Kumppanuus perustuu sen jälkeen kuitenkin liiketaloudelliseen sopimukseen eikä valituskelpoiseen hallinnolliseen päätökseen, kuten nyt on ajatus talousvyöhykkeen osalta.

Maa- ja metsätalousministeriö kysyykin, onko talousvyöhykkeelle nyt valittu kilpailutusmalli paras mahdollinen Suomen kokonaisedun tai merituulivoimamarkkinoidenkaan näkökulmasta ja näkee siihen liittyen isoja riskejä markkinatilanteeseen nähden julkisen kilpailutusprosessin liian pitkissä aikajänneissä, alueiden sijoittelussa talousvyöhykkeelle sekä tarvittavan kilpailutusosaamisen kehittämisessä viranomaiselle. Maa- ja metsätalousministeriön näkemyksen mukaan, joka perustuu myös toimijoilta saatuun tähänastiseen palautteeseen, tarvittaisiin nimenomaan ketteriä menettelyitä markkinaehtoisen merituulivoiman kehittämisessä Suomeen, joka on kuitenkin alueena aika pieni osa uusiutuvan energian globaalia kokonaismarkkinaa.

Valtioneuvosto teki 23.11.2023 periaatepäätöksen huutokauppanenettelyn aloittamisesta viiden Suomen läntisillä aluevesillä sijaitsevan merituulivoimahankkeen osalta. Nämä huutokaupat toteuttaa aluevesiä hallinnoiva Metsähallitus, joka on Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalaan kuuluva valtion liikelaitos ja niillä etsitään hankekumppani kullekin viidelle alueelle erikseen. Tarjouskilpailut ovat menossa kahden ensimmäisen alueen osalta. Metsähallituksella on Suomessa ainoana toimijana osaamista ja kokemusta valtion alueille

tulevien merituulivoimahankkeiden kilpailutuksesta jo aiemmilta vuosilta. Metsähallituksella on tällä hetkellä n. 70 merituulivoima-asiantuntijaa valmistelemassa ja tekemässä merituulivoimahankkeiden kilpailutuksia aluevesillä. Energiavirasto ei ole hoitanut merituulivoimakilpailutuksia aikaisemmin.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että vaikutusten arviointia hallituksen esityksessä tulisi täydentää. Nyt arvioinnista puuttuu aluevesimallin ja nyt esitettävän talousvyöhykemallin perusteellisempi vertailu. Esityksessä kuvatut talousvyöhykkeen intressit ovat kuitenkin samat kuin Metsähallituksen toteuttamissa ja valtioneuvoston valtion aluevesille päättämässä hankkeissa. Talousvyöhykkeen erilainen juridinen ja maanomistuksellinen asema ei tätä olennaisesti muuta. Esityksessä olisi hyvä avata miten ja missä määrin tarkoitettu hankekehitys ja tuulivoimatuotanto tosiasiaa talousvyöhykkeellä poikkeaa toiminnasta aluevesillä. Tuulivoiman hankekehityksessä ei tarvitsisi pohtia perustuslain 124 §:n soveltamista, jos asia ratkaistaisiin noudattaen luovutuslain periaatteita. Myös esityksen perustavoitteiden vaikutuksia kansainvälinen merituulivoiman markkina-tilanne tunnistaen olisi toivottavaa analysoida lisää, samoin merituulivoimahankkeiden paikallisia, alueellisia ja valtakunnallisia talousvaikutuksia. Jos valitaan eri mallit aluevesille ja talousvyöhykkeelle, myöskään talousvyöhykkeelle avattavien hankkeiden taloudelliset vaikutukset eivät ole samoja kuin aluevesillä. Valittavan mallin vaikutus taloudellisiin tekijöihin tulisi tuoda selkeämmin esityksessä esiin.

Maa- ja metsätalousministeriö huomauttaa, että Metsähallituksen toimintamallin kuvaus esityksessä on osin virheellinen. Metsähallituksen lakisääteisenä liikelaitoksen yleistehävänä on valtion maa- ja vesiomaisuuden kestävä käyttö, hoito ja suojele ja näiden yhteisenä nimittäjänä on valtion kiinteistöhallinta. Yleistehävänsä puitteissa Metsähallitus: ”harjoittaa toimialallaan liiketoimintaa tässä laissa säädettyjen ja valtion talousarviossa täsmennettyjen yhteiskunnallisten velvoitteiden puitteissa ja hoitaa sille säädettyjä julkisia hallintotehtäviä. Metsähallitus toimii liiketaloudellisten periaatteiden sekä eduskunnan sille hyväksymien palvelutavoitteiden ja muiden toimintatavoitteiden mukaisesti”.

Metsähallituksen tehtävät eivät ole vain jakoa julkisiin hallintotehtäviin ja liiketoiminnan toimialan tehtäviin, kuten esityksessä on nyt todettu, vaan olennainen osa on em. kiinteistöhallinnan kokonaisuudesta vastaaminen ja luovutuksista ja vuokrauksista jne. huolehtiminen perustuslain mukaisen toimivaltuuden pohjalta. Kiinteistötransaktiot noudattavat maakaaren ja yksityisoikeudellisia periaatteita myös Metsähallituksen/valtion tehtävinä. Metsähallituksen tuulivoimahankkehityksen toimintamalli perustuu MH toimintamahdollisuuksiin *liikelaitoksena ja valtion maiden ja vesien haltijana*.

Metsähallituksen käyttämässä aluevesien mallissa käytetään laadullisia kriteereitä eivätkä kilpailutukset ole julkisia hallintotehtäviä tai hallintopäätöksiä, vaan osa sen toimivallan käyttämisestä, mikä Metsähallituksella kiinteistöhallinnan eli valtion kiinteistövarallisuuden luovutuslain ja toimialamäärityksen puitteissa on. Valtion kiinteistöpuhevallan käyttäminen ja kiinteistönluovutus ei ole julkinen hallintotehtävä (124§) itsessään, vaan valtion varallisuuteen liittyvää päätöksentekoa, jossa päätösvallan käytön kohteena ei ole valtiolle kuuluva julkinen valta tai julkisoikeudelliset tehtävät vaan valtion varallisuuteen kuuluva kiinteä omaisuus. Metsähallituksen hankekehitysmallissa aluevesillä valtion kiinteistövarallisuuden luovuttamista ja vuokraamista koskeva päätösvalta määräytyy luovutuslain 6 §:n mukaan. Metsähallituksen tuulivoimahankkeita ja alueiden käyttöoikeuksien luovutusta tuulivoiman hankekehitykseen ja tuotantoon koskee myös em. laki oikeudesta luovuttaa valtion kiinteistövarallisuutta (973/2002), joka sisältää lainsäädäntöön vietyä perusteet valtion kannalta edullisimman ratkaisun valinnasta (markkinaehtoiset vastikkeet, lausuntomenettelyt eri intresseistä, päätöksenteon alistaminen VN:lle).

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että kaupallinen kalastus on ainut tuotannollinen toimiala, joka monen vuosikymmenen ajan on toiminut Suomen talousvyöhykkeellä, jo silloin kun sen nimityksenä 70 –luvulta alkaen käytettiin Suomen kalastusvyöhyke.

Erityisesti silakan ja kilohailin troolikalastusta on laajasti harjoitettu Suomen talousvyöhykkeellä ja sen merkitys on suuri Suomen huoltovarmuuden ja kotimaisen kalan tarjonnan osana. Maa- ja metsätalousministeriö on siksi tyytyväinen niihin kirjauksiin, joita kalastuksesta on tehty hallituksen esitykseen, erityisesti esityksen 2 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa. On tärkeää, että troolikalastuksen tarpeet ja toimintaedellytykset otetaan asianmukaisesti huomioon, kun ministeriöiden kesken yhteistyössä valmistellaan työ- ja elinkeinoministeriön esitystä

valtioneuvostolle merituulivoima-alueista. Tällöin tulee huolehtia siitä, että tärkeät troolivetoalueet säilyvät kaupallisen kalastuksen käytössä ja että myöskään kaapeleiden vedot eivät tulisi estämään troolivetoalueiden eheyttä.

On kuitenkin syytä varautua siihen, että vähemmän tärkeät troolikalastusalueet voivat kokonaan tai osaksi tulla merituulivoima-alueiksi. Tämän vuoksi on tärkeää tarkemmilla säännöksillä huolehtia menettelystä, jonka mukaan kilpailutukseen osallistuvat ja hyödyntämislupaa hakevat toimijat voisivat ehdottaa kannustavia toimia kalastuselinkeinon kehittämiseksi ja alan energiasiirtymän toteuttamiseksi ja tämä otettaisiin huomioon valintaperusteena kilpailutuksen ehdotuksia arvioitaessa. Tämä järjestely voisi edistää lupahakemusten käsittelyä ja olisi samojen lähtökohtien varmistamiseksi tarpeen sisällyttää lain 5 §:n perusteella valmisteltavaan valtioneuvoston asetukseen.

Tämä toteuttaisi osaltaan hallitusohjelman seuraavat kirjaukset *"Pyritään luomaan kannustimet merituulipuistojen sijoittumiseen merialueiden muun käytön, kuten merenkulun ja kalastuksen, kannalta suotuisasti sekä haitat minimoiden. Huolehditaan näiden asioiden huomioonottamisesta luvituksessa."* ja *"Kotimaisen kalan kulutusta, saatavuutta ja vientiä lisätään keventämällä kalankasvatukseen liittyvää luvitusta ja sääntelyä, parantamalla vapaa-ajankalastuksen mahdollisuuksia ja ammattikalastajien toimintaedellytyksiä."*

Lopuksi maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että talousvyöhykkeen merituulivoimahankkeiden osalta lainsäädännön tarkentaminen alueiden valinnan, hankkeiden kilpailutuksen, ympäristövaikutusten, vaadittavien lausuntojen yms. vastaavien reunaehtojen osalta kuin aluevesillä jo on voimassa, on keskeisintä talousvyöhykelain muuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole riittävä perustelu sille, että Metsähallituksen aluevesillä noudatettava malli ei olisi soveltuva talousvyöhykkeelle, kun tarpeelliset tarkennukset on tuotu lainsäädäntöön.

Yksikön päällikkö

Erno Järvinen

Neuvotteleva virkamies

Leena Arpiainen

VN/12957/2023-MMM-62

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: